

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни

**“ПРАВОВИЙ СТАТУС
ОСОБИ”**

(для магістрів, спеціалістів)

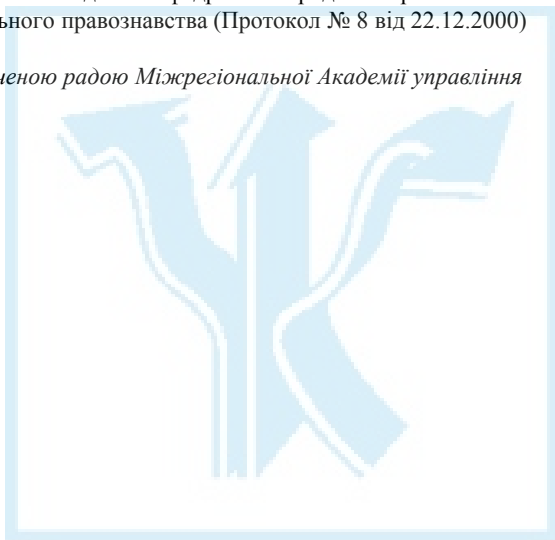
МАУП

Київ 2001

Підготовлено кандидатом юридичних наук *А. С. Мацком*
та викладачем *С. Д. Владиченко*

Затверджено на засіданні кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства (Протокол № 8 від 22.12.2000)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Мацко А. С., Владиченко С. Д. Навчальна програма дисципліни “Правовий статус особи” (для магістрів, спеціалістів). — К.: МАУП, 2001. — 24 с.

Навчально-методична розробка містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Правовий статус особи”, плани семінарських і практичних занять, теми курсових робіт, контрольні питання, а також список рекомендованої літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2001

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У загальносвітовій практиці одним з основних чинників юриспруденції завжди була особа. Особа з певним колом її нагальних проблем, що розв'язуються в суспільстві, перебуває в центрі уваги всіх галузей права. У Конституції України чітко визначено, що український народ будує державу, де головним буде захист прав та інтересів кожної особи.

Україна як член Організації Об'єднаних Націй (1945 р.) послідовно обстоювала принципи захисту прав людини, зокрема слід зазначити плідну діяльність у структурах ООН представників нашої держави професорів В. М. Корецького, П. О. Недбайла та ін. у підготовці та прийнятті Загальної декларації прав людини. За внесок у справу захисту прав людини професор П. О. Недбайло разом з Е. Рузвельтом отримали золоту медаль ООН “За вклад у справу захисту прав особи”.

Прийняття Україною Конституції в 1996 р. створило юридичні передумови для захисту особи не тільки у площині національного законодавства, а й на міжнародному рівні (ст. 55). Таке правове забезпечення висунуло нові вимоги до застосування норм, які визначають і захищають права людини та її свободи. Нині кожен адвокат, працівник правоохоронних органів, суддя при прийнятті рішення повинен зважати на той фактор, що особа може звернутися до міжнародних установ і структур як за судовим (Страсбурзький суд), так і несудовим захистом (наприклад, ООН за процедурою 1503).

Ситуація, що змінила підходи у ставленні та визначенні пріоритетів щодо прав людини, змусила не тільки по-новому подивитися на правозастосовний процес як реалізацію принципів внутрішньодержавної та зовнішньої політики, а й переглянути систему навчання, зокрема у плані ширшого викладання предмета прав людини.

Курс “Правовий статус особи” тісно пов'язаний з іншими правовими дисциплінами, які вивчають слухачі, зокрема з міжнародним правом, кримінальним та кримінально-процесуальним правом та ін. Він базується на міжнародних документах, загальноновизнаних світовим співтовариством, зокрема на Загальній декларації прав людини (1948), Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права, Факультативному протоколі № 1 до нього, Європейській конвенції про захист прав і свобод, Статуті Ради Європи, Статуті країн СНД та ін., що регламентують захист прав людини.

Навчально-методичний комплекс структурно побудований так, щоб дати слухачам чітке уявлення про права людини, їх класифікацію та механізми захисту і зацікавити магістрів у подальшому вивченні цього напрямку.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
вивчення дисципліни
“ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСОБИ”

№ п/п	Назва теми
1	Поняття правового статусу особи
2	Історичний розвиток учення про особу та регламентація цих положень у різних правових школах
3	Етапи розвитку правового статусу особи в Україні
4	Сучасна правова регламентація статусу особи. Діяльність ООН у цьому напрямку
5	Міжнародний білл про права людини та правовий статус особи
6	Визначення правового статусу особи у громадянському суспільстві
7	Конституційна юрисдикція в Україні щодо правового статусу особи
8	Право на особисту недоторканність та повагу гідності
9	Факультативні соціальні права та роль держави в їх забезпеченні
10	Свобода особи та її правова регламентація фіксованими нормами та нормами звичаєвого права
11	Обов'язки особи
12	Поняття реалізації прав і свобод особи та захист порушених прав
13	Механізми захисту прав особи з використанням інституцій ООН
14	Захист прав людини в Європі
15	Захист прав особи на національному рівні в Україні

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни
“ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСОБИ”

Тема 1. Поняття правового статусу особи

Філософсько-правове визначення особи та його значення для права і правозастосовного процесу. Система розподілу осіб за ознаками на фізичну та юридичну у правовій регламентації. Юридичні засади правового статусу людини щодо захисту її прав і свобод. Статус фізичної особи та захист її основних біологічних ознак і потреб: життя, права на достатній фізичний розвиток, здоров'я тощо. Статус прав особи щодо розвитку та створення юридичних осіб, пов'язаних з правом на власність, розвиток інтелектуальних здібностей, соціальний захист суспільства у випадках, що передбачають такий захист, який ґрунтується на гуманістичних засадах.

Сукупність основних прав і свобод особи та юридична регламентація розвитку різних форм моралі, заснованих на традиціях еволюційного розвитку етнічних груп населення.

Характеристика різних поглядів на вчення про правовий статус особи у світі та в Україні. Основні поняття правового статусу особи в Україні, особливості правових підходів на різних етапах розвитку.

Тема 2. Історичний розвиток учення про особу та регламентація цих положень у різних правових школах

Витоки філософського вчення про правовий статус особи в різних народів. Стародавній Єгипет і розвиток учення про особу.

Давня Греція та її вплив на подальший розвиток учення про особу в Давньому Римі, інших європейських правових школах. Учення Конфуція про особу та її розвиток, роль його висновків для становлення далекосхідної школи права, де право особи домінує як предмет регламентації та діяльності держави. Вавилон і його правові підходи до визначення правового статусу особи. Індія та інші країни, де незмінною є традиційна система визначення прав людини, що ґрунтується на звичаях народів. Зміни у ставленні до особи у сучасній Індії.

Становлення середньовічної Європи. Відмінність підходів до вчення про правовий статус особи у світових новонароджених релігіях. Вплив

релігійних шкіл на правову систему країн, які визначали домінуючою мораль певної релігійної конфесії.

Новий етап у визначенні правового статусу особи з огляду на розвиток людства у XVII–XVIII ст., зумовлений розвитком капіталу.

Сучасний етап розвитку правового вчення про особу, її статус і захист інтересів на внутрішньодержавному та міжнародному рівнях.

Тема 3. Етапи розвитку правового статусу особи в Україні

Традиції слов'ян щодо ставлення до особи та зміни в моралі цих народів. Рун-віра, її значення та вплив на розвиток правової школи Київської Русі. “Руська правда” як перший законодавчий акт, де визначено ставлення до прав і свобод різних прошарків населення та обмежено свавілля з боку заможних верств.

Литовське правління та його вплив на розвиток магдебурзького права щодо міст та міського населення. Кріпацтво як форма рабства сільського населення України. Боротьба прогресивно налаштованої інтелігенції з кріпацтвом. Конституція Пилипа Орлика і відображення в ній свободи особи.

Скасування кріпосного права у 1861 р. та встановлення нового правового статусу особи в Російській імперії.

Здобуття Україною незалежності у 1918 р. і перші універсали, де передбачався примат європейського підходу до прав та правового становища особи в державі.

Правовий статус учення про особу в Радянській Україні. Пільгова система для категорії осіб, відданих справі соціалізму, та ігнорування інтересів осіб інших категорій.

Сучасний етап як перехідний, його значення для розвитку вчення про правовий статус особи.

Тема 4. Сучасна правова регламентація статусу особи. Діяльність ООН у цьому напрямку

Поняття сучасного правопорядку та розвиток домінуючого універсального принципу правового статусу особи. Існування Ліги Націй і перші спроби визначення основних понять правового статусу особи та її прав і свобод. Друга світова війна і поступ людства у сфері захисту прав людини та розвитку загальнолюдської моралі, що ґрунтується на повазі одне до одного.

Створення ООН та закріплення на рівні міжнародного законодавства основних принципів прав і свобод особи. Статут ООН як перший універсальний документ, де визначено обов'язки держав щодо розвитку та захисту прав особи, її основних свобод. Прийняття Загальної декларації прав людини як основний етап розвитку нових підходів до вчення про права людини. Участь України в розробці та прийнятті міжнародних документів ООН, що регламентують захист прав і свобод особи. Міжнародні документи, що прийняті на сучасному етапі, їх роль і спрямованість на розвиток і захист прав особи на міжнародному рівні.

Тема 5. Міжнародний білль про права людини та правовий статус особи

Філософія та правова природа міжнародного білля (закону) про права особи і визначення однаковості в підходах до регламентації прав людини. Структура Міжнародної хартії: Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Факультативний протокол № 1 до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (де передбачено створення Комітету ООН, звітність держав і механізми контролю за дотриманням прав людини державою відповідно до процедури 1235), Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, інші міжнародні документи, в яких визначається коло суб'єктів, що підлягають захисту, та механізми захисту певних категорій осіб.

Європейський механізм визначення статусу особи та його розширене тлумачення стосовно права особи. Прецеденти Європейського суду з прав людини як форма розвитку вчення про правовий статус особи.

Тема 6. Визначення правового статусу особи у громадянському суспільстві

Поняття громадянського суспільства та його основного чинника — правового статусу особи. Специфіка відносин між особою та владними структурами у громадянському суспільстві. Повага до особи незалежно від її майнового, соціального, релігійного стану як фактор існування громадянського суспільства.

Поняття громадянської свідомості та визначення національної належності у громадянському суспільстві. Відмінності у визначенні понять “свідомість” і “національність” в інших суспільствах. Розвиток суверенності й активності особи в контексті розвитку громадянського суспільства.

Роль громадянського суспільства в узгодженні особистого й загального, свободи й потреби. Громадянське суспільство як посередник між

державою та особою в інтересах її захисту. Проблеми формування міжнародного громадянського суспільства.

Тема 7. Конституційна юрисдикція в Україні щодо правового статусу особи

Основний Закон України та визначення статусу особи в регламентації різних галузей права. Розвиток конституційної юрисдикції щодо захисту особи та її основних свобод.

Конституційні гарантії основних прав особи. Міжнародна регламентація прав людини як складова визначення права особи в Україні. Механізми реалізації прав і свобод особи в політичному, суспільному житті особи. Відмінність законодавчого забезпечення реалізації правового статусу особи від правозастосовної практики виконавців — організаційно-розпорядчої діяльності державних чиновників.

Визначення статусу особи в галузях права:

- цивільному;
- кримінальному;
- сімейному;
- господарському;
- процесуальних процедурах під час вирішення спорів у суді та судових інстанціях.

Тема 8. Право на особисту недоторканність та повагу гідності

Поняття права на недоторканність особи. Особиста недоторканність людини у сфері майнових, господарських, сімейних відносин. Презумпція невинності як основний принцип у правовому статусі особи.

Діяльність посадових осіб правоохоронних структур, зокрема прокуратури, міліції, служби безпеки України, щодо забезпечення права на недоторканність особи.

Незаконне затримання та незаконна перевірка як форма порушення права на недоторканність. Тортури як злочин, що визначений на загальносвітовому рівні та на рівні національного законодавства України і несутимий з діяльністю державних управлінських структур. Відповідальність за порушення права на недоторканність особи відповідно до чинного законодавства України.

Гідність особи, її захист у цивільних відносинах в Україні. Міжнародно-правове визначення захисту гідності кожної особи. Європейське право про гідність особи і його вплив на законодавство України.

Тема 9. Факультативні соціальні права та роль держави в їх забезпеченні

Поняття абсолютних і факультативних прав особи в міжнародному праві та національному законодавстві. Визначення соціальних прав як факультативних у міжнародно-правових актах та на рівні Основного Закону України.

Правове регулювання захисту соціального права на забезпечення достатнього рівня проживання в Україні та інших країнах світу з різним рівнем достатку. Право кожного на працю й отримання винагороди за виконану роботу. Право особи на створення асоціацій для захисту власних соціальних прав.

Право на розвиток культури й користування національною спадщиною. Свобода науково-технічної та художньої творчості. Право на участь у культурному житті. Використання досягнень вітчизняної та національної культури. Заходи щодо забезпечення користування досягненнями культури. Захист авторських і суміжних прав особи.

Тема 10. Свобода особи та її правова регламентація фіксованими нормами та нормами звичаєвого права

Філософсько-правове визначення поняття свободи. Термін “свобода” та його змістове наповнення в різні періоди існування кожної держави. Сучасне визначення поняття свободи і його значення для правової поведінки в суспільстві. Норми Загальної декларації прав людини щодо використання особою наданих прав і свобод без порушення прав і свобод інших.

Поняття обмеження свободи як захист суспільства від неприйнятної поведінки у країнах Європи та в Україні (антиморальні прояви та їх визначення, порнографія та її визначення). Незаконне позбавлення свободи в діяльності держав та державних інституцій.

Позитивна та негативна дискримінація в обмеженні свободи.

Право України про розвиток свобод, Конституція України, галузеве законодавство, підзаконні норми. Вплив звичаїв народу України на розвиток та обмеження свободи. Форми захисту моралі народів у міжнародних документах.

Тема 11. Обов'язки особи

Поняття обов'язків особи та їх аргументація в політиці кожного суспільства й держави. Обов'язки особи в Україні та їх конституційне й інше правове регулювання.

Обов'язок сплати податків як чинник розвитку соціальної та управлінської сфер держави. Прозорість податкової політики та її зрозумілость для населення — основний принцип сумлінного виконання такого обов'язку.

Обов'язок захищати Вітчизну у воєнний та мирний час. Патріотизм громадян держави як основний чинник виконання обов'язку захищати Батьківщину.

Обов'язок виконання Конституції та законів держави як основна ознака стабільності в державі. Невиконання незаконних наказів у цивільних та військових відносинах.

Збереження природної та культурної спадщини є основним завданням для кожної особи, запорукою подальшого розвитку суспільства.

Тема 12. Поняття реалізації прав і свобод особи та захист порушених прав

Визначення поняття реалізації прав і свобод у системі правопорядку на рівні окремої держави та на загальносвітовому рівні. Реалізація прав і свобод в Україні як складова світового правопорядку.

Поняття порушення прав людини. Масові порушення прав і форми відповідальності на міжнародному рівні та на рівні національного законодавства.

Реституція щодо порушених прав і свобод особи, визначення форм компенсації у випадках неможливості повернути втрачені права й свободи та компенсації за збитки, що були завдані при порушенні прав особи.

Гуманітарна інтервенція в країни, де відбувається масове грубе порушення прав і свобод особи, як форма захисту прав людини. Санкції на здійснення гуманітарної інтервенції.

Тема 13. Механізми захисту прав особи з використанням інституцій ООН

ООН як всесвітня організація, що виконує функції нагляду за дотриманням прав особи на загальносвітовому рівні. Спеціальні процедури ООН щодо встановлення відповідальності за порушення прав особи. Процедури 1503 і 1235 у системі контролю за державами щодо дотримання принципів ООН та поваги до прав людини.

Звернення за захистом держав у позовному порядку на іншу державу через структури ООН про порушення прав людини. Визначення держави-відповідача та форм санкцій ООН до держави-порушника.

Індивідуальне звернення особи за захистом порушених прав і свобод до структур ООН.

Діяльність спеціального комісара з прав людини.

Україна у структурах ООН та її діяльність щодо захисту прав особи через механізми Організації.

Тема 14. Захист прав людини в Європі

Особливості розвитку Європи щодо визначення прав і свобод особи. Тлумачення значення терміна “права особи” в Європейському праві. Створення Ради Європи як регіонального механізму захисту прав людини.

Загальновизнаний правовий документ Європи — Конвенція про захист прав і основних свобод особи для кожного суб’єкта Ради Європи. Україна та її правовий простір щодо виконання зобов’язань з дотримання прав і свобод, передбачених Конвенцією.

Європейський суд з прав людини. Його діяльність щодо справ, які надходять з України. Прецедентне право Європейського суду у внутрішньому правопорядку України.

Інші європейські структури, що захищають права й свободи особи в галузі політичних, соціальних, економічних та культурних прав і свобод.

Система звернень громадян за захистом до європейських структур. Форма заяви та процедура подачі скарги до Європейського суду.

Тема 15. Захист прав особи на національному рівні в Україні

Поняття захисту прав людини в Україні. Судовий і несудовий захист. Конституційні гарантії захисту прав людини в Україні (ст. 55 Основного Закону України).

Судовий захист прав особи в Україні. Безмитні звернення до суду за захистом порушених прав і свобод.

Несудовий захист прав особи у зверненні до прокуратури, міліції, служби безпеки України та інших правоохоронних структур.

Особливості захисту прав людини за допомогою Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Захист прав людини за допомогою неурядових, громадських структур: правозахисних організацій, громадських об’єднань, партій, засобів масової інформації.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Поняття правового статусу особи

1. Філософсько-правове визначення особи та його значення для права й правозастосовного процесу.
2. Система розподілу осіб за ознаками на фізичну та юридичну у правовій регламентації.
3. Юридичні засади правового статусу людини щодо захисту її прав і свобод.

Теми рефератів

1. Статус фізичної особи та захист її основних біологічних ознак і потреб: життя, права на достатній фізичний розвиток, здоров'я тощо.
2. Статус прав особи щодо розвитку й створення юридичних осіб, пов'язаних з правом на власність, розвиток інтелектуальних здібностей, соціальний захист суспільства у випадках, що передбачають такий захист.
3. Сукупність основних прав і свобод особи та юридична регламентація розвитку різних форм моралі, заснованих на традиціях еволюційного розвитку етнічних груп населення.
4. Характеристика різних поглядів на вчення про правовий статус особи у світі та в Україні.
5. Основні поняття правового статусу особи в Україні, особливості правових підходів на різних етапах розвитку нашої держави.

Тема 2. Історичний розвиток учення про особу та регламентація цих положень у різних правових школах

1. Витоки філософського вчення про правовий статус особи в різних народів.
2. Стародавній Єгипет і розвиток учення про особу. Давня Греція та її вплив на подальший розвиток учення про особу в Давньому Римі, інших європейських правових школах.
3. Учення Конфуція про особу та її розвиток, роль його висновків для становлення далекосхідної школи права, де права особи домінують як предмет регламентації та діяльності держави.

4. Вавилон і його правові підходи до визначення правового статусу особи. Індія та інші країни, де незмінною є традиційна система визначення прав людини, що ґрунтується на звичаях народів.
5. Становлення середньовічної Європи. Відмінність підходів до вчення про правовий статус особи у світових новонароджених релігіях. Вплив релігійних шкіл на правову систему країни.

Теми рефератів

1. Новий етап у визначенні правового статусу особи з огляду на розвиток людства у XVII–XVIII ст., зумовлений розвитком капіталу.
2. Розвиток учення про правовий статус особи в Індії.
3. Вплив античності на розвиток учення про статус особи в епоху Відродження.
4. Сучасний етап розвитку правового вчення про особу, її статус і захист інтересів на внутрішньодержавному і міжнародному рівнях.

Тема 3. Етапи розвитку правового статусу особи в Україні

1. Традиції слов'янського народу щодо ставлення до особи та зміни в моралі цих народів.
2. Рун-віра та її значення і вплив на подальший розвиток правової школи Київської Русі.
3. “Руська правда” як перший законодавчий акт, де визначено ставлення до прав і свобод різних прошарків населення та обмежено свавілля з боку заможних верств.
4. Литовське правління та його вплив на розвиток магдебурзького права щодо міст та міського населення. Кріпацтво як форма рабства сільського населення України. Боротьба прогресивно налаштованої інтелігенції з кріпацтвом.
5. Конституція Пилипа Орлика й відображення в ній свободи особи.
6. Скасування кріпосного права в 1861 р. та встановлення нового правового статусу особи в Російській імперії.
7. Здобуття Україною незалежності у 1918 р. та перші універсали, де передбачався примат європейського підходу до прав та правового становища особи в державі.
8. Правовий статус учення про особу в Радянській Україні.
9. Пільгова система для категорії осіб, відданих справі соціалізму, та ігнорування інтересів осіб інших категорій.

Теми рефератів

1. Традиції українського народу, що знайшли визначення в правовому статусі права особи.
2. Категорії кріпаків та їх правове становище.
3. “Руська правда” М. Пестеля щодо правового статусу особи.
4. Захист прав особи та їх дискримінація в соціалістичний період.

Тема 4. Сучасна правова регламентація статусу особи.

Діяльність ООН у цьому напрямку

1. Поняття сучасного правопорядку та розвиток домінуючого універсального принципу правового статусу особи.
2. Існування Ліги Націй і перші спроби визначення основних понять правового статусу особи та її прав і свобод.
3. Друга світова війна і поступ людства у сфері захисту прав людини й розвитку загальнолюдської моралі, що ґрунтується на повазі одне до одного.
4. Створення ООН та закріплення на рівні міжнародного законодавства основних принципів прав і свобод особи.
5. Прийняття Загальної декларації прав людини як основний етап розвитку нових підходів до вчення про права людини.
6. Участь України в розробці та прийнятті міжнародних документів ООН, що регламентують захист прав і свобод особи.

Теми рефератів

1. Міжнародні документи, що регламентують захист прав особи.
2. Регламентація прав особи в національному законодавстві України.
3. Статут ООН як універсальний документ для захисту прав людини.

Тема 5. Міжнародний білль про права людини та правовий статус особи

1. Філософія та правова природа міжнародного білля (закону) про права особи.
2. Структура Міжнародної хартії.
3. Європейський механізм визначення статусу особи та його розширене тлумачення стосовно права особи та права людини.
4. Прецеденти Європейського суду з прав людини як форма розвитку вчення про правовий статус особи.

Теми рефератів

1. Історія прийняття Загальної декларації прав людини.
2. Діяльність юристів України щодо змістовного наповнення білля про права людини.
3. Міжнародний пакт про громадянські й політичні права, його роль у забезпеченні контролю за діяльністю держави із захисту прав особи.
4. Європейський суд з прав людини і його значення.

Тема 6. Визначення правового статусу особи у громадянському суспільстві

1. Поняття громадянського суспільства та його основного чинника — правового статусу особи.
2. Специфіка відносин між особою та владними структурами у громадянському суспільстві.
3. Повага до особи незалежно від її майнового, соціального, релігійного стану.
4. Роль громадянського суспільства в узгодженні особистого й загального, свободи й потреби.
5. Проблеми формування міжнародного громадянського суспільства. Інтеграція правових відносин та філософської думки між народами як основний чинник створення загальносвітового громадянського суспільства.

Тема 7. Конституційна юрисдикція в Україні щодо правового статусу особи

1. Основний Закон України й визначення статусу особи.
2. Розвиток конституційної юрисдикції щодо захисту особи та її основних свобод.
3. Конституційні гарантії основних прав особи.
4. Відмінність законодавчого забезпечення реалізації правового статусу особи від правозастосовної практики виконавців — організаційно-розпорядчої діяльності державних чиновників.

Тема 8. Право на особисту недоторканність та повагу гідності

1. Поняття права на недоторканність особи.
2. Недоторканність особи у сфері майнових, господарських, сімейних відносин.

3. Презумпція невинності як основний принцип у правовому статусі особи.
4. Діяльність посадових осіб правоохоронних структур, зокрема прокуратури, міліції, служби безпеки України, щодо забезпечення права на недоторканність особи.
5. Відповідальність за порушення права на недоторканність особи згідно з чинним законодавством України.
6. Гідність особи та її захист у цивільних відносинах в Україні.

Тема 9. Факультативні соціальні права та роль держави в їх забезпеченні

1. Поняття абсолютних і факультативних прав особи в міжнародному праві та у національному законодавстві.
2. Визначення соціальних прав як факультативних у міжнародно-правових актах та на рівні Основного Закону України.
3. Правове регулювання захисту соціального права на забезпечення достатнього рівня проживання в Україні та інших країнах світу з різним рівнем достатку.
4. Право кожного на працю й одержання винагороди за виконану роботу.
5. Право на розвиток культури та користування національною спадщиною.

Теми рефератів

1. Підстави для захисту соціальних прав особи в Україні.
2. Захист соціальних та культурних прав в Україні.
3. Свобода науково-технічної та художньої творчості.
4. Право на участь у культурному житті.
5. Використання досягнень вітчизняної та національної культури.
6. Захист авторських і суміжних прав особи.

Тема 10. Свобода особи та її правова регламентація фіксованими нормами та нормами звичаєвого права

1. Філософсько-правове визначення поняття свободи.
2. Сучасне визначення поняття свободи та його значення для правової поведінки в суспільстві.
3. Норми Загальної декларації прав людини щодо використання особою наданих прав і свобод без порушення прав і свобод інших.
4. Поняття обмеження свободи як захист суспільства від неприйнятної поведінки у країнах Європи та в Україні.

Теми рефератів

1. Визначення поняття “свобода” та його змістове наповнення у різні періоди існування кожної держави.
2. Незаконне позбавлення свободи в діяльності держав та державних інституцій.
3. Позитивна та негативна дискримінація в обмеженні свободи.
4. Право України про розвиток свобод, Конституція України, галузеве законодавство, підзаконні норми.
5. Вплив звичаїв народу України на розвиток та обмеження свободи.
6. Форми захисту моралі народів у міжнародних документах.

Тема 11. Обов’язки особи

1. Поняття обов’язків особи.
2. Обов’язки особи в Україні та їх конституційне й інше правове регламентування.

Теми рефератів

1. Обов’язок сплати податків як чинник розвитку соціальної та управлінської сфер держави.
2. Прозорість податкової політики та її зрозумілість для населення — основний принцип сумлінного виконання особою обов’язку сплати податків.
3. Обов’язок захищати Вітчизну у воєнний і мирний час.
4. Патріотизм громадян держави як основний чинник виконання обов’язку захищати Батьківщину.
5. Обов’язок виконання Конституції та законів держави як основна ознака стабільності в державі.
6. Невиконання незаконних наказів у цивільних і військових відносинах.
7. Збереження природної та культурної спадщини — основне завдання для кожної особи.

Тема 12. Поняття реалізації прав і свобод особи та захист порушених прав

1. Визначення поняття реалізації прав і свобод у системі правопорядку на рівні окремої держави та на загальносвітовому рівні.
2. Реалізація прав і свобод в Україні як складова світового правопорядку.

3. Підтримка реалізації прав людини в кожній державі міжнародно-правовою спільнотою.
4. Поняття порушення прав людини.
5. Масові порушення прав і форми відповідальності на міжнародному рівні та на рівні національного законодавства.
6. Гуманітарна інтервенція в країни, де відбувається грубе порушення прав і свобод особи, як форма захисту прав людини.
7. Санкції на здійснення гуманітарної інтервенції.

Тема 13. Механізми захисту прав особи з використанням інституцій ООН

1. ООН як всесвітня організація, що виконує функції нагляду за дотриманням прав особи на загальносвітовому рівні.
2. Спеціальні процедури ООН щодо встановлення відповідальності за порушення прав особи.
3. Процедури 1503 і 1235 у системі контролю за державами щодо дотримання принципів ООН та поваги до прав людини.

Теми рефератів

1. Звернення за захистом держав у позовному порядку на іншу державу через структури ООН про порушення прав людини.
2. Визначення держави-відповідача та форм санкцій ООН до держави-порушника.
3. Індивідуальне звернення особи за захистом порушених прав і свобод до структур ООН.
4. Діяльність спеціального комісара з прав людини.

Практичне завдання

Варіант 1. Складіть скаргу на порушення прав особи в державі, де ви перебуваєте, залежно від обставин, що будуть визначені викладачем.

Варіант 2. Складіть скаргу на порушення прав особи, які мали місце в іншій державі (порушення визначає викладач).

Тема 14. Захист прав людини в Європі

1. Особливості розвитку Європи щодо визначення прав і свобод особи.
2. Тлумачення значення терміна “права особи” в Європейському праві.
3. Загальновизнаний правовий документ Європи — Конвенція про захист прав і основних свобод особи для кожного суб’єкта Ради Європи.
4. Україна та її правовий простір щодо виконання зобов’язань з дотримання прав і свобод, передбачених Конвенцією.

5. Європейський суд з прав людини.

Теми рефератів

1. Створення Ради Європи як регіонального механізму захисту прав людини, що можуть бути порушені в Європі.
2. Визначення чіткого переліку прав особи.
3. Діяльність Європейського суду з прав людини щодо справ, що надходять з України.
4. Прецедентне право Європейського суду у внутрішньому правопорядку України.
5. Інші європейські структури, що захищають права й свободи особи в галузі політичних, соціальних, економічних та культурних прав і свобод.

Практичне завдання

Складіть скаргу від імені громадян як звернення за захистом до Європейського суду з прав людини, спираючись на форму заяви та процедуру подачі скарги до Європейського суду.

Тема 15. Захист прав особи на національному рівні в Україні

1. Поняття захисту прав людини в Україні.
2. Судовий і несудовий захист.
3. Судовий захист прав особи в Україні. Безмитні звернення до суду за захистом порушених прав і свобод.
4. Несудовий захист прав особи у зверненні до прокуратури, міліції, служби безпеки України та інших правоохоронних структур.
5. Особливості захисту прав людини за допомогою Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
6. Захист прав людини за допомогою неурядових, громадських структур: правозахисних організацій, громадських об'єднань, партій, засів масової інформації.

Теми рефератів

1. Форми конституційної юрисдикції щодо захисту майнових прав особи.
2. Форми захисту немайнових прав особи.
3. Конституційні гарантії права на звернення.
4. Гарантії захисту прав особи в суді.

ТЕМИ КУРСОВИХ РОБІТ

1. Історія та розвиток вчення про стандарти прав людини.
2. Права людини в контексті розвитку суспільства.

3. Людина та її невід'ємні права.
4. Свобода як змінна категорія особи.
5. Ідея правди та свободи людини в діяльності депутата Віденського парламенту І. Франка.
6. Т. Г. Шевченко про свободу людини.
7. М. Драгоманов про політичні права особи, нації, групи.
8. Ф. Достоевський про права і свободи людини.
9. Недоторканність — категорія прав людини.
10. Громадянські права та їх забезпечення в Україні.
11. Громадянські права та діяльність правоохоронних структур.
12. Діяльність міліції та права людини.
13. захист прав людини в Європі.
14. Конституція України та захист прав людини.
15. Процедури несудового захисту прав особи.
16. Судовий захист прав і свобод особи.
17. захист прав окремих категорій (жінки, діти, національні меншини).
18. Права людини та громадянське судочинство.
19. Особа та її захист у кримінальному процесі.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Доантичний період розвитку людства та визначення прав людини.
2. Античний світ і різні підходи до прав особи.
3. Перші школи, які стояли на шляху розробки стандартів прав і свобод особи.
4. Мислителі античності, які відстоювали права й свободи людини.
5. Закони про права й свободи людини в античному світі.
6. Християнство та права людини.
7. Паризька хартія прав і свобод людини та її історичне значення.
8. Вірджинська декларація та створення нового державного об'єднання (США), яке визначило як пріоритетні права і свободи людини в державній діяльності.
9. Права людини в Україні за часів її поділу між великими імперіями — Австро-Угорською та Російською.
10. Історичний період боротьби за права людини за життя філософа Г. Сковороди.
11. І. Франко як депутат, філософ, письменник про права людини.
12. М. Драгоманов про правове підґрунтя визначення націй, народів і груп.
13. Вестфальський мир і його значення для розвитку вчення про права людини та народів в Європі.
14. Перші конференції проти рабства та їх значення для розвитку вчення про стандарти прав людини.

15. Брюссельські угоди щодо напрямків боротьби за свободу людини.
16. Перша світова війна та масове грубе порушення прав людини.
17. Перші трибунали над порушниками прав людини.
18. Створення Ліги Націй та її діяльність щодо вироблення стандартного підходу до прав людини.
19. Документи Ліги Націй стосовно визначення категорій захисту прав людини.
20. Поняття діяльності людини щодо можливостей реалізації та захисту власних прав.
21. Загальна декларація прав людини про поділ прав людини та діяльність держави щодо захисту прав людини.
22. Класичний поділ прав людини.
23. Абсолютні та факультативні права особи.
24. Поняття невід'ємних прав людини та можливість їх реалізації.
25. Соціальні права людини та їх захист.
26. Культурні права людини для кожного індивідуума та для групи.
27. Економічні права людини та наповнення їх змістом у перехідний період державного будівництва.
28. Міжнародно-правові документи про визначення громадянських прав.
29. Громадянські права особи під час судового розгляду.
30. Право на свободу думки, совісті, вибору власного способу життя.
31. Реалізація політичних прав і свобод — це створення системи реального народовладдя.
32. Резолюції та рекомендації ООН про стан розвитку громадянських прав людини.
33. Діяльність ООН щодо визначення відповідальності держав, які порушили права людини.
34. Урядовий звіт про права людини та альтернативний звіт від громадських формувань з цього питання.
35. Законодавство України про дію міжнародних норм на території України, що визначають права людини та забезпечують захист особи.
36. Діяльність міліції та дотримання прав людини.
37. Діяльність Комітету з виконання Конвенції проти тортур та незаконного покарання і порушення прав утримання в'язнів.
38. Форми захисту індивідуальних прав і свобод людини на міжнародному рівні.
39. Форми перевірок дотримання прав і свобод людини в державах міжнародними експертами.
40. Нагляд за дотриманням прав людини громадськими організаціями.

41. Нарада з безпеки та співробітництва в Європі про права людини та діяльність держав щодо їх забезпечення.
42. Європейський суд із прав людини, його структура.
43. Регламент розгляду справ у Європейському суді.
44. Форми подачі громадянином скарги до Європейського суду.
45. Захист громадянина в ООН за процедурою 1503.
46. Несудовий захист особи на рівні міжнародних організацій.
47. Діяльність Уряду України щодо забезпечення виконання міжнародно-правових норм.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативна

1. *Конституція України*. — К., 1996. — Ст. 9, 55.
2. *Загальна декларація прав людини*. — К.: Право, 1995. — 19 с.
3. *Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод (зі змінами та новою редакцією станом на 1 вересня 1999 р.) // Практика Європейського суду з прав людини: Рішення, коментарі*. — 1999. — № 2. — С. 15–47.
4. *Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок*. — К.: Право, 1995. — 12 с.
5. *Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього*. — К.: Право, 1995. — 26 с.
6. *Конвенція о статусе апатридов*. — К.: Право, 1995. — 12 с.
7. *Міжнародний пакт про громадянські і політичні права*. — К.: Право, 1995. — 37 с.
8. *Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права*. — К.: Право, 1995. — 46 с.
9. *Основные принципы, касающиеся роли юристов // Права людини і професійні стандарти для юристів*. — К.: Сфера, 1999. — С. 24–28.
10. *Основные принципы независимости судебных органов // Права людини і професійні стандарти для юристів*. — К.: Сфера, 1999. — С. 28–31.
11. *Регламент суду від 4 листопада 1998 року // Практика Європейського суду з прав людини: Рішення, коментарі*. — 1999. — № 1. — С. 217–260.
12. *Факультативний протокол № 1 до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права*. — К.: Право, 1995. — 12 с.

Підручники

13. *Короткий путівник по Європейській конвенції з прав людини*. — К.: Центр інформації та документації Ради Європи в Україні, 1998. — 89 с.
14. *Краткий путеводитель по Европейской конвенции о защите прав человека*. — Страсбург, 1994.
15. *Международное право. Общая часть / Под ред. И. И. Лукашука*. — М., 1996.
16. *Международное право / Под ред. Г. В. Игнатенко*. — М., 1999.

17. *Международное право. Часть Особенная* / Под ред. И. И. Лукашука. — М., 1998.
18. *Основи конституційного права* / За ред. В. В. Копейчикова. — К.: Юрінком, 1997. — 318 с.
19. *Права людини: Підруч. для шкіл та гімназій (10–11 класи)*. — К.: Право, 1997. — 319 с.
20. *Правознавство* / За ред. В. В. Копейчикова. — К., 1999.
21. *Тимченко Л. Д.* Международное право. — Харьков, 1999.

Монографії та статті

22. *Алексеев С. С.* Теория права. — Харьков, 1994.
23. *Буткевич В. Г.* Права людини в Україні: перспективи і реальність // Укр. часопис з прав людини. — 1995. — № 1. — С. 7–12.
24. *Гусейнов Л.* Международная ответственность государств за нарушения прав человека. — К., 2000.
25. *Дженіс М., Кей Р., Бредлі Е.* Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування. — К.; Будапешт, 1997.
26. *Общая теория прав человека*. — М., 1996.
27. *Рабинович П. М.* Рішення Європейського суду з прав людини: спроба концептуально-методологічного аналізу // Право України. — 1997. — № 12.
28. *Суверенітет України і міжнародне право* / За заг. ред. В. Н. Денисова, В. І. Євінтова. — К., 1997.
29. *Тихонов А. А.* Верховный комиссар ООН по правам человека // Междунар. журн. междунар. права. — 1995. — № 1.
30. *Труженикова Л. Н.* Доктрина международного права о положении физического лица // Междунар. журн. междунар. права. — 1994. — № 4.
31. *Энтин М. Л.* Международные гарантии прав человека: опыт Совета Европы. — М., 1995.
32. *Isakovich S.* The Truth about Human Rights. — К., 1985.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Правовий статус особи”	4
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Правовий статус особи”	5
Плани семінарських і практичних занять	12
Теми курсових робіт	19
Контрольні питання	20
Список рекомендованої літератури	22

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп’ютерна верстка

Н. В. Медведєва
В. І. Чумак
Т. Г. Замура

МАУП

Зам. № ВКЦ-693

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП